

Մասնաւոր դիտողութեան արժանի է, ինչպէս կը գրէ մեր թղթակիցը, Կաթողիկոսական հրովարտակը, որուն մէջ կ'ըսէ Վեհ. Կայսրը, թէ Ղեւ աշխարհի եւ իսկ հասարակացի. և ինչպէս յայտնաբերուին Մարտիոս, որ քայ Ղեւ հարողութիւնն Ղազին և Եկեղեցւոյ օգոստոս խորհելոյ և գործելոյ: Հրովարտակին շնորհակալ քառակուսի է, և չորս կողմը հայկական նշաններով զարդարուած. վերի կողմի մէջտեղը կը տեսնուի խաչ, գետնի վրայ է աշխարհ. մէկ անկիւնը սրբոյն թաղի մասի եւ միւս անկիւնը սրբոյն Բարդուղիմէոսի պատկերները. առաջնոյն տակ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի պատկերը և երկրորդին ներքեւ սուրբ Մեսրոպոսի պատկերը կը տեսնուին, Գառն Լստուծոյ դրօշը, Քրիստոսի դաստառակը եւ աշխարհ:

Ըւանիկ Գեր. Սակար Սրբազան արքեպիսկոպոսի խօսեցած տոննաբանութեան օրինակը:

«Ի՛նչ ի նորհաբեր գալուստ ծայրագոյն Պատրիարք Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց Տեառն Գեորգեան և Մարտիոս ի քաղաքն Տիֆլիս:

«Թող տուք ինձ, Լստուածընտիր Հովուապետ, խորին ակնածութեամբ մատչել յայս հանգէս շնորհաբեր եկաւորութեան Չեր ի տիրախնամքաւ զաքս, և հրատարակել յունկն որդւոց հայրենեաց զայցելութիւն վերնախորհրդաւ Տեսչութեանն երկնից՝ տալով մեզ զազգասէր Հովուապետի բարի ի միսթարութիւն տխուր սրտից որդւոց մօրն լուսոյ Կաթողիկէ սրբոյ Եւստիանի: Եւ յայցելութիւն ասեմ տեսչութեան երկնից՝ որոյ նախասահման տնօրէնութիւն այն կեդրոնացուցիք ի Վերարժանութեան Չերում գլխազօր

ձայն և զհամակրութիւն ազգի իրրեւ հաւատարիմ վկայի ընտրեցեալ գործ Վեհիգ ի Տեառնէ յայդ վսեմ պատիւ մեծ Քահանայապետութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, առ որ աւանդին զգացուն սիրտ գտանէ այն հրաշացեալ ի մեզ զմարդարեալսն անստերիւր խոստովանութիւն. «Սեծ արար տէր զառնեն իւր ընդ մեզ, և մեր եղաք բերկրեալք» Ս. Ս. Գ. ԺԵ. 4:

Եւ յիշատի եթէ առցաւ ի կրօնադատութիւն խորհրդոց զմանրակը չիւ հանգամանաւ եկեղեցական կառավարութեանց, զտարտամ գրութիւն հոգեւորական վսեմ գործոց, և զազգապաշտ ինդիր ժողովրդեան ի հօտասէր Հովուապետի վսեմ բարօրութեան եկեղեցւոյ իւրոյ սրբոյ, յանհնարիցն է չխոստովանել, Հայրապետ մեծ, թէ տակաւին հաշտ ակամբ հայի Բարձրեայն ի նուիրական տեղի իջման Սիւնի իւրոյ և ի բնագաւառն Հայաստանի: Աստի առ ի նախանձելի բաղանջ հանգիստացուցանելոյ զայն Չեր ըստ օրինակի հարցն մերոց առաջնոց, այսօր կարեալ զաջոյ ձեռանէ Չերմէ ի խորհուրդս իւր առաջնորդէ, և վառօք ամեալ զՉեր յարեւմտից յարեւելք՝ բանոց Չեր առաջի զաստիարեզ չքնալ մեծարարութեանց, ի նորոգութիւն վառաց Տաճարին սրբութեան, ի բարեկարգութիւն հոգեւորական վսեմ գործոց, և ի յառաջադիմութիւն ազգային հոգեւոր գալլոցաց բացելոյ ի թեմն և ի քաղաքս. յորս ըստ տուեալ Չեր ի վերուստ հոգեկան զօրութեանց՝ բոլրտամբ չափ ձգնելոյ էք ի կործանումն խաւար տգիտութեան: Եւ ահա ակնկալութիւնն Հարսին անարատի խօսեցելոյն Չերում անախտ Փեսայութեան. ահա այսօրիկ էին, զորս զապան մեզ անցեալ ժամանակք, և զորս յուսոյ

ընդհանրութիւն ազգի իջեղ տեսա-
նել պատկառութեալ: Անք հաւատամբ
Տէր, զի կամեն Չեր՝ է դործ կատար-
եալ վասն բարօրութեան համազգա-
յին եկեղեցւոյ. ուրեմն ձեզ մնայ
վճռել զակնկալութիւն նորին, Չեզ
մնայ արդարացուցանել և մինչ խաբառ
գրանել զհամակրութիւն ժողովրդեան
յոժանդակութիւն հանրաշահ խոր-
հրդոց և կամոց Չերոց:

Այլ դուք, հանդիսակից ժողո-
վաւորք, որում անհամբերութեամբ հոգւոյ
սպասէիք. ահա Հայր մեր և Տէր հա-
գեւոր, ահա Հովուապետ բարի մեզ
հովուացս և ձեզ հովուեցեալդ. ահա
գայ ամբառնալ յառաքելական Աթոռ
նախահայրապետին մերոյ սրբոյն Վրի-
գորի մեծի և բարձրացուցանել զազգ
և ղեկեղեցի ի պատիւ և ի փառս:
Ապաքէն յառաջ մատիք ձայնակցել
ընդ իս՝ ասելով. Օրհնեալ եկեալդ ան-
ուամբ Տեառն. Օրհնեալ է շնորհա-
բեր գալուստդ յանուն հօր մերոյ սրբ-
բոյն Վրիգորի Առաւորչի, Օրհնեալ
Քրիստոսապակեալ Արցախն ամենայն
Ռուսաց Աղէքսանդր Աթիորցեփէ, որ
յատուկ առանձնաշնորհութեամբ իւ-
րով առ ազգս Հայոց նշանաւորեաց
վասն մեր ցոյս որ բարերջանիկ. Օրհ-
նեալ և բարձր իշխան Փոխարքայն Առե-
կասեան տահմանայ Ախուրէլ Աթիոր-
ցեփէ, որոյ անգարծ միջնորդութե-
ան ջանքնայնաց այսօր Հայաստանեայց ե-
կեղեցի վայելելով զառատագութ չը-
նորհա ինքնակալին ամենայն Ռուսաց.
որովք արդարեւ մեծ արար Տէր զառ-
նելն իւր ընդ մեզ, և մեք եղաք և ե-
ղիցուք բերկրեալք. այժմ և միշտ և
յաւիտեանս:

յ 7 Ապրիլ 1867 թ, ի վանայ
Այր եկեղեցւոյ Հայոց Տէրիս:

Համա-ժողովարան-իւն հասարկ, որ
1828 թ-ին հրատարակեցաւ ի Դիմաց Առ-
ստ-որակն եկեղեցւոյն հոռութեան Հա-
յոց խնդրոյն պարմանս:

Նախորդ մարտի և ապրիլի ամսա-
թերթերով հրատարակուած հոգեւոյս
Պօղոս Պատրիարքի մէկ ատենաբանու-
թեամբը ճշմարիտ նկարագիր մի տը-
ւինք ներկայ դարուս առաջին քառոր-
դին մէջ պատահած Առաւորչական
և Հռովմէական Հայոց կրօնական վե-
ճերուն. որոնց մանրամասն պարագա-
ները ժամանակագրաց թողլով, հոս
կ'ուզեմք հրատարակել Առաւորչա-
կան ուղղափառ եկեղեցւոյս կողմանէ
յօրինուած հաւատոյ դաւանութիւ-
նը, որում պատճառ տուած են Հա-
յոց եկեղեցիքն բաժանեալները: Սա-
սն զի՝ 1828 ամին երբ Ռ. Վուսթր
տիպուեցաւ իւր հրամանին հակառա-
կողներուն դէմ չարաչար բռնութիւն
ներ բանեցնել, ինչպէս որ դուշա-
կած էր հոգեւոյս Պօղոս Պատրիարքը
իւր վերջիշեալ ատենաբանութեանը
մէջ, բաժանեալ կողմը սկսաւ կրից
զայրութեն ու սրտին կսկիծէն Հայե-
րը հերետիկոս են կանչել, և ուրիշ
քրիստոնեայք եւս անոնցմէ լսելով՝ ա-
նոնք ալ սկսան գայթակղիլ Առաւոր-
չական եկեղեցւոյն ուղղափառութե-
րը: Սասն որոյ այն ժամանակի մեր
լուսաւորեալ ազգայինք հաւատարեաց
մէջ իրենց ունեցած ուղիղ խոստովա-
նութիւնը ճշմարտապէս օտարաց ա-
կանջին հապրնելու և զանոնք տարա-
պարտ մեղքէ և գայթակղութենէ և
անմեղ Ակեղեցին եւս զրոգարտութե-
նէ ազատելու համար փութացին այս
օրինակ դաւանութիւն տալ ընդհա-
նուր քրիստոնէութեան զիմաց, իցոյց
ուղղափառութեւ առաքելական սուրբ
եկեղեցւոյս Հայաստանեայց: Յիշեալ